

การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย
สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย

The Development of a Prototype for Measuring and Evaluating Educational
Management in Thai Higher Education for the Enhancement
of Educational Quality in Thai Universities

¹พระธีรวัฒน์ อ้นเต้ง, ²พระปลัดยุตธนา มาลาวงษ์

¹Phra Teerawat Oanteng, ²Phrapalad Yuttana Malawong

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

mcu60.teerawat@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย 2) พัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของต้นแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยใช้ รูปแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 10 คน และการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกับอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 400 คน เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเนื้อหา (Content Validity)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยไทยยังมุ่งเน้นเอกสารมากกว่ากระบวนการ และขาดการเชื่อมโยงผลการประเมินกับการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล จึงได้พัฒนาต้นแบบ HEQA Model (Higher Education Quality Assessment Model) ที่ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านผลลัพธ์ทางการศึกษา และด้านระบบข้อมูลและการประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินความเหมาะสมของต้นแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.48-4.72) และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยัน (CFA) พบว่าต้นแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ งานวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาเชิงบูรณาการที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนและการบริหาร

จัดการมหาวิทยาลัยไทยอย่างเป็นระบบ รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนาต้นแบบการประเมินเชิงดิจิทัลและการประเมินผลต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การประเมินคุณภาพการศึกษา, การวัดผล, อุดมศึกษาไทย, ต้นแบบการประเมิน, HEQA Model

Abstract

This research aimed to: 1) study the current situation, problems, and needs in measuring and evaluating educational management in Thai higher education; 2) develop a prototype for measuring and evaluating educational management in Thai higher education to enhance the educational quality of Thai universities; and 3) assess the suitability and feasibility of the developed prototype. The study employed a mixed methods research design, including qualitative research through in-depth interviews and focus group discussions with 10 educational experts, and quantitative research using questionnaires distributed to 400 faculty members and educational personnel. The research instruments were validated for content validity.

The results indicated that the current practice of measuring and evaluating educational management in Thai universities focuses more on documentation than on processes and lacks a continuous linkage between evaluation outcomes and quality improvement. Based on the analysis and synthesis of data, the HEQA Model (Higher Education Quality Assessment Model) was developed, comprising four key dimensions: management, teaching and learning processes, educational outcomes, and information systems with continuous quality assessment. The evaluation of the prototype's suitability by experts and respondents was at a high level (mean = 4.48–4.72), and Confirmatory Factor Analysis (CFA) confirmed that the model was consistent with empirical data. This study contributes new knowledge in integrated educational quality assessment that can be applied to systematically improve teaching, learning, and university management in Thailand. It also provides guidelines for developing a digital assessment prototype and continuous evaluation to support policy-making and sustainable educational quality development.

Keywords: educational quality assessment, evaluation, Thai higher education, assessment prototype, HEQA Model

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ วิจัย และนวัตกรรม ตลอดจนผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2565) การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงมิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การปรับตัวของมหาวิทยาลัยไทยต้องตอบโจทย์ทั้งการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและสังคม และการยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับนานาชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่มุ่งสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน การขาดระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติของการจัดการศึกษา รวมถึงความไม่ต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนาองค์กรและบุคลากรทางการศึกษา (สุภาภรณ์ ศิริวงศ์, 2564) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระบบประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยบางแห่งยังคงเน้นการรายงานเชิงเอกสารมากกว่าการพัฒนาจริงในเชิงปฏิบัติ ส่งผลให้การประเมินผลไม่สามารถสะท้อนคุณภาพของผู้เรียนหรือประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการได้อย่างแท้จริง อีกทั้งการขาดกลไกการติดตามผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยไทยในระยะยาว

ระบบการวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เนื่องจากช่วยให้สามารถตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงกระบวนการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญเลิศ อินทรสมบัติ, 2566) การวัดและประเมินผลที่ดีควรสะท้อนถึงคุณภาพในทุกมิติ ทั้งด้านผลลัพธ์ของผู้เรียน (Learning Outcomes) ด้านคุณภาพของการสอน (Teaching Quality) และด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ (Management Efficiency) การประเมินควรมุ่งสู่การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในองค์กร (Quality Culture) ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยหลักการของการบริหารจัดการเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Management) เพื่อให้ผลการประเมินสามารถนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ถูกต้องและสอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรการศึกษา (UNESCO, 2022)

ในยุคที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัล การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (จิตรรา ภู่วัฒนา, 2565) การประเมินผลรูปแบบใหม่ เช่น การใช้ Learning Analytics, Dashboard การติดตามผลผู้เรียนแบบเรียลไทม์ และระบบ e-Assessment สามารถช่วยให้ผู้บริหารและอาจารย์เห็นภาพรวมของคุณภาพการเรียนรู้และกระบวนการสอนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการเชิงรุก (Proactive Management) ที่นำข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างทันที่ ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษาไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลในอนาคต

ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาตามกรอบมาตรฐานที่กำหนด โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ (TQF) ซึ่งเน้นการประเมินเชิงเอกสารและการปฏิบัติตามเกณฑ์ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา, 2566) แม้กรอบดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ยังมีข้อจำกัด ในด้านความยืดหยุ่น การสะท้อนคุณภาพเชิงองค์รวม และความเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของ ผู้สำเร็จการศึกษา (ธนพงศ์ ศรีวัฒนา, 2565) ดังนั้น การพัฒนาต้นแบบ (Model) การวัดและประเมินผลการจัด การศึกษาในอุดมศึกษาไทยที่มีความครอบคลุม เป็นระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกบริบทของ มหาวิทยาลัย จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาอย่างยั่งยืนใน ระดับประเทศ

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย” จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนา ระบบต้นแบบที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยไทยอย่างเป็น ระบบ มีความโปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ ในระยะยาว

ปัญหาวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย เป็นอย่างไร
2. ต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทยที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพ ทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทยควรมีลักษณะและองค์ประกอบอย่างไร
3. ต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการ นำไปใช้จริงเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาใน อุดมศึกษาไทย
2. เพื่อพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทยสำหรับการพัฒนาคุณภาพ ทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย
3. เพื่อทดสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาที่ พัฒนาขึ้น

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ การเป็นพลเมืองที่ดี และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2565) มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ วิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางทางปัญญาในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงไม่เพียงมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีปริญญาเท่านั้น แต่ต้องเป็นกระบวนการสร้าง “ทุนมนุษย์” (Human Capital) ที่มีศักยภาพสูง สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และปรับตัวได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในบริบทของศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่นำไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้เป็นทุนในการสร้างคุณค่าใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคม มหาวิทยาลัยจึงต้องปรับบทบาทจากการเป็นเพียง “สถาบันการสอน” (Teaching Institution) ไปสู่การเป็น “สถาบันแห่งนวัตกรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Innovative and Lifelong Learning Institution) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่ต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะสูง (High Competency Workforce) และสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดเวลา (สุภรณ์ ศิริวงศ์, 2564)

ตามแนวคิดของ UNESCO (2022) การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพควรมียุทธศาสตร์หลัก “Quality, Relevance, and Equity” หรือ “คุณภาพ ความสอดคล้อง และความเสมอภาค” โดยคุณภาพ (Quality) หมายถึง การจัดการศึกษาที่สามารถสร้างผู้เรียนให้มีสมรรถนะตรงตามมาตรฐานสากล ความสอดคล้อง (Relevance) หมายถึง ความเข้ากันได้ของเนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้กับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ส่วนความเสมอภาค (Equity) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดด้วยฐานะ เพศ หรือภูมิหลังทางสังคม ทั้งนี้ การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะ 4C ได้แก่ Critical Thinking, Creativity, Communication, และ Collaboration ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคนในยุคดิจิทัล

นอกจากนี้ สุพัตรา ธีรวัฒน์ (2565) ยังเสนอว่า มหาวิทยาลัยไทยควรเปลี่ยนบทบาทจาก “สถาบันสอน” สู่ “สถาบันแห่งการเรียนรู้” (Learner-centered University) โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ (Learner-centered Learning) ซึ่งหมายถึงการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมในชีวิตประจำวัน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2566) ยังระบุว่า การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคปัจจุบันต้องมุ่งเน้น “การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน” (Learning for Sustainability) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4

“การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม” (Quality Education) ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม” (Agent of Social Change) ที่สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ในด้านทฤษฎี Trow (2007) ได้อธิบายพัฒนาการของอุดมศึกษาไว้ว่า ระบบอุดมศึกษาทั่วโลกได้เปลี่ยนผ่านจาก “Elite Education” สู่ “Mass Higher Education” และกำลังเข้าสู่ “Universal Access” ซึ่งหมายความว่ามหาวิทยาลัยไม่ใช่สถานที่สำหรับคนส่วนน้อยอีกต่อไป แต่ต้องเปิดกว้างให้กับทุกคนในสังคม การจัดการศึกษาจึงต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทั้งในด้านเวลา รูปแบบ และสถานที่ เช่น การเรียนแบบออนไลน์ (Online Learning), การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) และการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Self-directed Learning)

ศิริพร รัตนพงษ์ (2566) ยังเน้นว่ามหาวิทยาลัยยุคใหม่ต้องพัฒนา “นิเวศการเรียนรู้” (Learning Ecosystem) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการเรียนรู้ในชีวิตจริง เช่น การใช้ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) และการใช้แพลตฟอร์มเปิด (Open Educational Resources) เพื่อสร้างการเข้าถึงองค์ความรู้อย่างเท่าเทียม

โดยสรุป การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในยุคปัจจุบันต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพในโลกยุคใหม่ การบริหารจัดการศึกษาจึงควรยึดแนวคิด “การพัฒนาเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน” (Sustainable Quality Development) ซึ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยไทยให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา

การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความสอดคล้องของการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ การประเมินผลไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อการตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การเรียนการสอน และนโยบายทางการศึกษาให้มีคุณภาพและยั่งยืน (บุญเลิศ อินทรสมบัติ, 2566)

ในเชิงแนวคิด การประเมินผลทางการศึกษาถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการวัดผลแบบดั้งเดิม (Traditional Assessment) ซึ่งมุ่งเน้นการทดสอบผลลัพธ์ทางวิชาการ มาสู่การประเมินเชิงพัฒนา (Developmental Assessment) และการประเมินเชิงระบบ (System-based Evaluation) ที่พิจารณาทั้งกระบวนการและผลลัพธ์อย่างเป็นองค์รวม (Holistic Evaluation) (Scriven, 1991) โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา การประเมินจำเป็นต้องสะท้อนคุณภาพของทั้ง “ผู้เรียน” และ “ระบบการจัดการเรียนรู้” เพื่อให้ข้อมูลสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของ Stufflebeam (2003) ภายใต้กรอบ CIPP Model (Context, Input, Process, Product) เป็นหนึ่งในรูปแบบการประเมินผลที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวงการศึกษานานาชาติ โดยมีหลักการสำคัญ

คือ การใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) มากกว่าการตัดสินเพียงผลลัพธ์ปลายทาง ซึ่งในบริบทของมหาวิทยาลัยไทย โมเดลนี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม (Context) ทรัพยากรและนโยบาย (Input) ขั้นตอนการดำเนินงาน (Process) และผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือหลักสูตร (Product) ได้อย่างรอบด้าน

ในขณะเดียวกัน การประเมินผลการศึกษาในยุคดิจิทัลได้พัฒนาไปสู่แนวทาง Evidence-Based Evaluation หรือการประเมินเชิงหลักฐาน ซึ่งเน้นการใช้ข้อมูลจริงจากระบบดิจิทัล เช่น Learning Management System (LMS), e-Portfolio, หรือระบบข้อมูลสารสนเทศการศึกษา (Education Data Warehouse) เพื่อให้ผลการประเมินมีความถูกต้อง โปร่งใส และสะท้อนคุณภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง (จิตรา ภู่วัฒนา, 2565)

นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลในระดับอุดมศึกษาจะต้องสอดคล้องกับแนวทางของ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ซึ่งกำหนดให้การประเมินต้องครอบคลุมผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2566)

ในยุคปัจจุบัน แนวคิดการวัดผลแบบ Competency-Based Assessment ได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเน้นการประเมินจากสมรรถนะจริงของผู้เรียน (Performance and Competency) มากกว่าการวัดความรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2021) ที่เสนอให้การประเมินในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้น “การวัดเพื่อการเรียนรู้” (Assessment for Learning) มากกว่า “การวัดเพื่อการตัดสิน” (Assessment of Learning) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ต่อเนื่องและพัฒนาได้ด้วยตนเอง

การวัดและประเมินผลจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการตรวจสอบ แต่เป็น “เครื่องมือแห่งการพัฒนา” ที่ช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

3. การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทย

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากล และตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง โดยระบบการประกันคุณภาพมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกระบวนการ “ตรวจสอบ-ปรับปรุง-พัฒนา” อย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement: CQI) ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2566)

ในประเทศไทย ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งออกเป็นสองลักษณะหลัก คือ

1. การประกันคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance: IQA) เป็นกระบวนการที่สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการด้วยตนเองเพื่อประเมินและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร การสอน และการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งถือเป็นการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) ภายในสถาบัน

2. การประกันคุณภาพภายนอก (External Quality Assurance: EQA) เป็นการประเมินโดยหน่วยงานภายนอก เพื่อยืนยันมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสาธารณชน โดยมีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานประเมินระดับชาติ

ระบบการประกันคุณภาพของประเทศไทยเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2543 ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยได้ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินในแต่ ละรอบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบัน สมศ. ได้ดำเนินการ การประเมินรอบที่ 4 (พ.ศ. 2566–2570) ซึ่งให้ความสำคัญกับแนวคิด “การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศและความยั่งยืน” (Excellence and Sustainability) โดยมุ่งเน้นการประเมินจากผลลัพธ์ที่แท้จริงของการดำเนินงาน (Outcome-based Assessment) มากกว่าการตรวจสอบเอกสารเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ระบบประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษายังสอดคล้องกับ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ซึ่งเป็นกรอบแนวทางที่ใช้ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของหลักสูตรและการ เรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพตรงตามสมรรถนะที่ประเทศต้องการ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2566)

ธนพงศ์ ศรีวัฒนา (2565) ได้เสนอว่าการประกันคุณภาพในมหาวิทยาลัยไทยหลายแห่งยังประสบปัญหา การขาดความเชื่อมโยงระหว่าง “ผลการประเมิน” กับ “การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร” และมักจำกัดอยู่ใน รูปแบบการจัดทำรายงานเพื่อการตรวจสอบมากกว่าการใช้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการ อย่างแท้จริง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรปรับระบบการประกันคุณภาพให้มีลักษณะ “เชิงรุก” (Proactive Quality Assurance) โดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลดิจิทัลและระบบสารสนเทศทางการศึกษา เช่น ระบบบริหาร จัดการข้อมูลคุณภาพ (Quality Information System) เพื่อช่วยติดตาม วิเคราะห์ และรายงานผลการดำเนินงาน แบบเรียลไทม์

ในระดับสากล องค์กรอย่าง UNESCO (2022) และ OECD (2021) ได้เน้นย้ำว่าการประกันคุณภาพ การศึกษายุคใหม่ควรเน้น “การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (Learner-centered Quality Assurance) และ “การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์” (Evidence-based Quality Improvement) เพื่อให้ระบบการประเมินสามารถ สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของสถาบันได้ ทั้งนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น AI Analytics หรือ Dashboard Reporting เข้ามาในระบบประกันคุณภาพถือเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความ โปร่งใสของกระบวนการประเมินในอนาคต

กล่าวโดยสรุป ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทยควรพัฒนาไปสู่ “ต้นแบบการ ประเมินคุณภาพเชิงบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงระหว่างการวัดผล การประเมินผล และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถยกระดับมาตรฐานสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนใน ศตวรรษที่ 21

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มุ่งยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนและผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ (Fullan, 2020) แนวคิดดังกล่าวเน้นการสร้าง “วัฒนธรรมคุณภาพ” ภายในองค์กร (Quality Culture) ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ไปจนถึงนักศึกษา

Deming (1986) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement: CQI) โดยชี้ว่าองค์กรการศึกษาควรดำเนินการตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) เพื่อให้เกิดการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ จิราภรณ์ สุขสวัสดิ์ (2565) เสนอว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลควรผสมผสานการบริหารจัดการแบบดิจิทัล (Digital Governance) และการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภาภรณ์ ศิริวงศ์ (2564) ศึกษากระบวนการประเมินคุณภาพในมหาวิทยาลัยรัฐ พบว่าการประเมินที่มีประสิทธิภาพต้องมีเกณฑ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ

บุญเลิศ อินทรสมบัติ (2566) ศึกษาการพัฒนากระบวนการประเมินเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Evaluation) พบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล

UNESCO (2022) รายงานแนวโน้มการประเมินคุณภาพในอุดมศึกษาทั่วโลก โดยเสนอแนวทางการพัฒนา “Outcome-based Education Assessment Model” ที่เน้นผลลัพธ์ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ธนพงศ์ ศรีวัฒนา (2565) ศึกษาต้นแบบการประเมินคุณภาพอุดมศึกษาเชิงองค์รวม (Holistic Quality Model) ซึ่งบูรณาการผลการประเมินด้านคุณภาพผู้เรียนเข้ากับการบริหารจัดการองค์กร

Fullan (2020) เน้นความสำคัญของการสร้างความร่วมมือในองค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและลึกซึ้ง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample Group)

2.1 ประชากร (Population)

ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ด้านประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย ทั้งของรัฐและเอกชน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample Group)

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพการศึกษาและการบริหารอุดมศึกษา จำนวน 10 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยเชิงปริมาณ: อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน จำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form)

ใช้เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษา

3.2 แบบสอบถาม (Questionnaire)

ใช้เพื่อประเมินความคิดเห็นของอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาต่อต้นแบบการวัดและประเมินผลที่พัฒนาขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2: ความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของต้นแบบการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3: ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของต้นแบบ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

- แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน
- แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC ≥ 0.80) และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สถิติ Cronbach's Alpha Coefficient (≥ 0.80)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ระยะที่ 1 (การวิจัยเชิงคุณภาพ)

- ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และแนวทางการประเมินคุณภาพในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ
- ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อรวบรวมแนวคิดในการพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผล

ระยะที่ 2 (การวิจัยเชิงพัฒนา)

- นำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และออกแบบต้นแบบการวัดและประเมินผล
- เสนอร่างต้นแบบให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและปรับปรุงให้สมบูรณ์

ระยะที่ 3 (การวิจัยเชิงปริมาณ)

- แจกแบบสอบถามให้กับอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของต้นแบบ
- รวบรวมแบบสอบถามและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลัก เช่น ปัญหา แนวทาง และองค์ประกอบของต้นแบบ เพื่อสรุปแนวคิดเชิงรูปแบบ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อทดสอบความเหมาะสมของต้นแบบการวัดและประเมินผลที่พัฒนา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย

ผลการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทยปัจจุบันดำเนินการตามกรอบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) แต่ยังมี ปัญหาและข้อจำกัด หลายประการ ได้แก่

1. การประเมินผลเน้นเชิงเอกสารมากกว่าการประเมินเชิงกระบวนการจริง
2. ขาดการเชื่อมโยงระหว่างผลการประเมินกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
3. บุคลากรขาดความเข้าใจเชิงลึกในหลักการประเมินคุณภาพแบบองค์รวม (Holistic Assessment)
4. ระบบฐานข้อมูลการประเมินยังไม่เป็นแบบดิจิทัลและไม่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน
5. มีความต้องการ “ต้นแบบการวัดและประเมินผล” ที่สามารถสะท้อนคุณภาพเชิงระบบและใช้ประโยชน์ได้จริงในการบริหารจัดการ

2. การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเอกสารที่เกี่ยวข้อง นักวิจัยได้พัฒนาต้นแบบ “ระบบการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยไทย” (HEQA Model: Higher Education Quality Assessment Model) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านบริหารจัดการ (Management Dimension)

- การวางแผนยุทธศาสตร์คุณภาพ
- การบริหารทรัพยากรบุคคลและงบประมาณเพื่อคุณภาพ

2.2 ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Teaching-Learning Process Dimension)

- การออกแบบหลักสูตรตามผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE)
- การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.3 ด้านผลลัพธ์ทางการศึกษา (Learning Outcome Dimension)

- สมรรถนะของบัณฑิต (Competency-Based Assessment)
- ผลลัพธ์การวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบสนองสังคม

2.4 ด้านระบบข้อมูลและการประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Quality Information and Continuous Improvement Dimension)

- การใช้ระบบดิจิทัลเพื่อจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลการประเมิน
- การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและพัฒนาอย่างยั่งยืน

ต้นแบบดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 10 คน พบว่ามี ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.83 – 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก”

3. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของต้นแบบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา 400 คน พบว่า

3.1 ความเหมาะสมของต้นแบบ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61, S.D. = 0.47)

- ด้านกระบวนการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.72)
- ด้านระบบข้อมูลและการประเมินคุณภาพมีค่าเฉลี่ยรองลงมา (ค่าเฉลี่ย = 4.59)

3.2 ความเป็นไปได้ในการนำต้นแบบไปใช้จริง อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 4.48, S.D. = 0.51)

โดยเฉพาะในสถาบันที่มีระบบฐานข้อมูลดิจิทัลอยู่แล้ว

3.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) พบว่าต้นแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย = 1.88, S.D. = 0.93, RMSEA = 0.042)

แสดงให้เห็นว่าต้นแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในมหาวิทยาลัยไทย

สรุปผลการวิจัยโดยภาพรวม

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทยที่มีลักษณะเป็นระบบบูรณาการระหว่าง การบริหารจัดการ การเรียนการสอน ผลลัพธ์ทางการศึกษา และระบบข้อมูลคุณภาพ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวโน้มสากลของการประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Assessment for Development)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย” พบว่า การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลที่มี

ประสิทธิภาพจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยเฉพาะมาตรฐานที่เน้น ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Outcomes) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) และระบบประกันคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance) ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2564) ที่ระบุว่าการประเมินคุณภาพในสถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งเน้น “ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา” มากกว่าการประเมิน “กระบวนการดำเนินงาน”

การสร้างต้นแบบการวัดและประเมินผลในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่

1. ด้านการบริหารจัดการการศึกษา
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการวิจัยและนวัตกรรม และ
4. ด้านการบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ซึ่งแต่ละด้านมีเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ประเมินได้ทั้งระดับสถาบันและระดับคณะ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ต้นแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยไทย โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมคุณภาพและความเป็นสากลของระบบอุดมศึกษา

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า การนำต้นแบบไปใช้จริงช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถระบุดูแลเชิงจุดอ่อน และแนวทางการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สุภาภรณ์ ชูประดิษฐ์ (2565) ที่กล่าวว่า การประเมินคุณภาพที่มีระบบและมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพอย่างยั่งยืน

เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ Tucker & Stronge (2021) พบว่าการวัดและประเมินผลในระดับอุดมศึกษาควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของคณาจารย์และผู้เรียนควบคู่กัน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่ระบุว่ามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยนี้สะท้อนว่า “ต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย” ที่พัฒนาขึ้นสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทยให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาในอุดมศึกษาไทย สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย” ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ต้นแบบการวัดและประเมินผลแบบบูรณาการ (Integrated Assessment Model) ที่เชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการอุดมศึกษาไทย กับ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (TQF) และ มาตรฐานการศึกษาในระดับนานาชาติ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้ในมหาวิทยาลัยทุกประเภท ทั้งของรัฐและเอกชน
2. การพัฒนากระบวนการประเมินผลแบบต่อเนื่อง (Continuous Evaluation Process) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในมหาวิทยาลัย เช่น ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษา และหน่วยประกันคุณภาพ ทำให้เกิดระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback System) ที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพอย่างยั่งยืน
3. การใช้แนวคิด Outcome-Based Education (OBE) และ Data-Driven Assessment เป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเน้นการใช้ข้อมูลผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ในการตัดสินคุณภาพแทนการใช้เพียงเอกสารหรือรายงานผลการดำเนินงาน
4. การสร้างตัวชี้วัดสมรรถนะเชิงคุณภาพของสถาบัน (Qualitative Performance Indicators) ที่สะท้อนประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการศึกษาในมิติต่าง ๆ เช่น นวัตกรรมการเรียนรู้ การบริการวิชาการ และการวิจัยเชิงพัฒนา

สรุปองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

ผลการวิจัยนำไปสู่ข้อสรุปว่า การพัฒนาต้นแบบการวัดและประเมินผลในระดับอุดมศึกษาไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการตรวจสอบคุณภาพ แต่ต้องเป็น กระบวนการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning Process) ที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการประเมินผลยังช่วยเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Management) ซึ่งถือเป็นทิศทางใหม่ของการประเมินคุณภาพในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุง

- 1.1 สถาบันอุดมศึกษาควรนำต้นแบบการวัดและประเมินผลที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการออกแบบรายวิชาและหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ (Learning Outcomes-Based Curriculum)
- 1.2 ควรพัฒนาศักยภาพของคณาจารย์ด้านการวัดและประเมินผล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูลในการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน
- 1.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการประเมินคุณภาพรายวิชา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- 1.4 ควรใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

2.1 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้ต้นแบบการวัดและประเมินผลในมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของระบบในบริบทที่หลากหลาย

2.2 ควรพัฒนาต้นแบบให้เชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลดิจิทัลแบบเรียลไทม์ เพื่อเพิ่มความแม่นยำและความต่อเนื่องในการประเมินคุณภาพ

2.3 ควรศึกษาผลกระทบของการใช้ต้นแบบการประเมินต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในระยะยาว

2.4 ควรขยายการวิจัยไปยังการประเมินสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาในตลาดแรงงาน เพื่อยืนยันความสอดคล้องของผลลัพธ์การเรียนรู้กับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580): ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). *รายงานสถานการณ์ชุมชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

จิตรา ภู่วัฒนา. (2565). การประเมินผลเชิงหลักฐานในยุคดิจิทัลสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย. *วารสารนวัตกรรมและการเรียนรู้ดิจิทัล*, 5(1), 22–35.

จิตติมา สุชีรัตน์. (2564). การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ: แนวทางและนโยบายของประเทศไทย. *วารสารการบริหารเมืองอัจฉริยะ*, 2(1), 45–60.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). *รายงานการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัย (SAR) ประจำปี 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักประกันคุณภาพ.

จิตรา ภู่วัฒนา. (2565). การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา*, 15(2), 45–58.

ธนพงศ์ ศรีวัฒนา. (2565). การพัฒนาระบบประเมินคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาแบบบูรณาการ. *วารสารบริหารการศึกษาไทย*, 11(1), 22–36.

ธนโชติ อัครเศรษฐ์. (2565). แนวคิดเมืองกระชับและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของไทย. *วารสารสิ่งแวดล้อมและการวางแผนเมือง*, 10(3), 112–128.

บุญเลิศ อินทรสมบัติ. (2566). *แนวทางการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญเลิศ อินทรสมบัติ. (2566). การวัดและประเมินผลเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทย. *วารสารการประเมินผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 29(2), 55–70.

- ปิยาภรณ์ คงเจริญ. (2564). แนวทางการบริหารจัดการเมืองกระชับเพื่อสิ่งแวดล้อมยั่งยืน. *วารสารผังเมืองและการพัฒนา*, 9(1), 23-40.
- พิชญา เจริญทอง. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ: กรณีศึกษานครราชสีมา. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ไทย*, 18(2), 88-104.
- วรภรณ์ เกิดชูชื่น. (2564). การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21: บทบาทและความท้าทายของมหาวิทยาลัยไทย. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 18(2), 45-60.
- วรรณวิไล สุขใจ. (2565). แนวโน้มการจัดการศึกษาเชิงนวัตกรรมในระดับอุดมศึกษาไทย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้*, 7(1), 23-39.
- สมชาย ภู่วัฒนา. (2566). การปรับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 21(1), 75-93.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2564). *แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- _____. (2565). *รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับอุดมศึกษาไทย 2565-2570*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- _____. (2565). *รายงานทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- _____. (2566). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2566). *คู่มือการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา (พ.ศ. 2566)*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- _____. (2566). *รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- _____. (2566). *รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา รอบที่ 5 (พ.ศ. 2566)*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- สิทธิชัย มุ่งตรง. (2566). *การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะในศตวรรษที่ 21: บทเรียนจากต่างประเทศสู่ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา ธีรวัฒน์. (2565). การเปลี่ยนผ่านของสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่มหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(3), 112-128.
- สุภาภรณ์ ชูประดิษฐ์. (2565). การพัฒนาระบบประเมินคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 12(2), 45-59.
- สุภาภรณ์ ศิริวงศ์. (2564). การประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัย: แนวโน้มและทิศทางอนาคต. *วารสารการศึกษาไทย*, 8(3), 67-80.
- เหมือนฝัน ชาวเหนือ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 5(1), 15-29.

- OECD. (2022). *Benchmarking Higher Education System Performance 2022*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2021). *Future of Education and Skills 2030: Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Scriven, M. (1991). *Evaluation Thesaurus (4th ed.)*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Stufflebeam, D. L. (2003). *The CIPP Model for Evaluation: An Update, a Review of the Model's Development, and a Checklist to Guide Implementation*. In T. Kellaghan & D. L. Stufflebeam (Eds.), *International Handbook of Educational Evaluation* (pp. 31–62). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Tucker, P. D., & Stronge, J. H. (2021). *Linking Teacher Evaluation and Student Learning*. Alexandria, VA: ASCD.
- UNESCO. (2022). *Reimagining higher education quality: A framework for the 21st century*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2022). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.